

bi se mogao stručno rečeno katastar održati. Jasno, da će se promjene na zemljištu povocati — te i one koje su javljene ili za koje se je saznalo neće biti provedene na vrijeme, zbog obilnosti posla — pa radi toga i nastaju zamršeni odnosi u posjedovnom stanju.

Da bi se izbjegle neželjene posljedice u posjedovnom stanju bilo bi veoma korisno — ekonomično — osnivati zemljišnu knjigu t. j. vršiti izviđaje — prilikom izlaganja kat. operata na javni uvid. Zajedno se nalaze oba stručnjaka — geometar kao tehničko lice — izlagač koji tumači posjedovne odnose i povjerenik za osnivanje zemlj. knjiga — sudija — koji utvrđuje pravne odnose sopstvenosti na nekretninama. Dužnosti su im skopčane jedna sa drugom. U isto vrijeme oba zajedno vrše svoje dužnosti. Dok geometar tumači stranki posjed sa svim tehničkim osobinama i potrebnim upisima — sudija ispituje pravne odnose sopstvenosti na nekretninama. Dakle u isto vrijeme da dve važne dužnosti savremene države se svršavaju. Ušteda u vremenu — trošku — i što je najvažnije nastaje previlno funkcionisanje odnosa u posjedi.

Važnost gornijeg razmatranja ne bi trebalo iznositi — a to bi nam mogli odgovarati komasacioni povjerenici — a naročito kada bi nastala unifikacija katastra i zemljišne knjige kao jednodneštvo. To bi bio vrhunac rezultata oko pravilnog sređivanja posjedovnih osnova na nekretninama.

Љубиша Протић, докт. права

Значај катастарског операта за историску и етнолошку науку

Прегледајући катастарске операте за поједина села закључио сам да у њима има много података важних и драгоцених за историску и етнолошку науку.

Али поред ових постоје и други подаци у вези са њима који нимало не интересују катастарски операт, али који нису мање важни за науку од првих.

Оваких значајних података, према томе, могло би бити две врсте: једни који се прикупљају за катастарски операт и који улазе у њега као саставни део, и други који би се

могли прикупити приликом мерења и скупљања података за његово формирање.

Први су подаци који се прикупљају ради задовољења државне потребе, а то су они потребни подаци бележени у одређеном државном мањевине фискалном циљу. Они су делимично следећи: име и презиме сопственика, његово занимање, име потеса, име појединачних привредних парцела класа непокретног добра, број куће, лица без куће, пореских обвезника итд.

Сви ови подаци, на први поглед без значаја за науку статистички су врло важни и драгоцени за историју и етнологију, јер се из њих може закључити: колико има становника у једном селу са кућама, колико без кућа, писменост економски јаким становника села (то се да закључити из њихових потписа на прикупљеним подацима, јер они који нису писмени потписани су од других) класа њиховог земљишта, њихова економска и пореска снага, број потеса у једном селу, врсте земљишта по пољопривредној обради, власништво (инокосно или задружно) итд. То су закључци који би се могли извести из катастарског оператата, који као извор са својим подацима корисно служи двојак државној власти и историјској и етнолошкој науци. Пошто су забележени они ће и у будућности увек бити доступни историку и етнологу.

Али поред ових постоје и други подаци, као што је напред речено, који су непотребни катастарском операту, али веома важни за науку. Геометри би могли прикупити и ове податке, у време својих приватних слободних часова, који би са незнатним њиховим трудом, обогатили историски и етнолошку науку. Пошто се већ налазе на терену ради прикупљања односних података за катастарски операт могу се заинтересовати и за оне друге податке истинити непотребне катастарском операту, али историски и етнолошки важне. Ако се ови подаци сада не буду забележили временом ће потпуно изчезнути из народнога предања и обичаја.

Геометри би на овај начин задовољили како историску и етнолошку науку тако и своје лично интересовање за примитивно разграничавање земљишта према народним појмовима, а што је у вези са њиховим послом кога иначе обављају. Тако ће се из прикупљених података сазнати како је народ примитивно премеравао земљиште и повлачио гра-

ницу сопствености по своме обичајном праву, ако не са оном тачношћу до које је модерна наука дошла, оно бар приближним ограничавањем и повлачењем граница према простом народном схватању.

То су чињенице, које ће за историју и етнологију бити важне, да би се историски објаснило стање какво је било пре формирања нашег модерног катастарског операта, који је до сада већим делом у нашој Краљевини образован.

Геометри би могли, у овом смислу, по овим питањима поступити и према њима вршити испитивања у народу:

1) На које се све начине ограничава једно непокретно имање, на пр. њиве, ливаде, виногради, шуме, трстике итд.? Да ли се за сваку врсту земљишта повлачи граница на исти начин, или се одређује нарочита граница с обзиром на врсту? Чиме се повлачи граница око куће, око њиве или других непокретних добара, да ли каменом, дрветом или на који други начин? Како се која граница зове? Зове ли се „синор“, „склад“, „живи синор“, „међа“ или другим именом? Кад се граница зове „синор“, кад „склад“ итд. детаљно описати. Како је сада а како је било раније?

2) Да ли се граница мора поштовати и шта у вези са овим народ каже? Како је сада а како је било раније?

3) Да ли постоји какво веровање у народу које се односи на границу? Шта народ мисли о ономе који помери границу? Како се сусед са таквим граничарем обрачуна? Како је било раније а како је сада?

4) Деси ли се на граници какво убиство и зашто народ сматра да се оно баш на граници мора извршити? Како је сада а како је било раније?

5) На који се начин у народу непокретно земљиште мери? Има ли више начина мерења? Чиме се земљиште или кућа мери? Како се зове справа за мерење? Како је сада а како је било раније? На пр. у селу Реснику код Београда у турско време ливаде су мерене ликом, па затим граница ливаде одређивана.

6) Шта је потес и како се у народу зове? По чему потес добија име? Његова историска позадина? На пр. у Бијелом Пољу у Санцаку један се потес зове Шеменпашино Поље по Шемен паши, који је дошао у Санцак да умирује рају која се била одметнула од цара. Затим у Банату потес Варјаче, зато што су на томе месту Цигани у шуми правили

варјаче. Падалиште у селу Реснику код Београда по Циганима који су на томе месту падали. Итд.

7) Поједине парцеле у једном потесу на пр. њиве (оранице), ливаде, лугови по чему име носе? Носи ли ливада име по ранијем сопственику иако је продата новом? Каквих све имена има и одкуд она долазе? Њихов историски значај? На пр. једна парцела у селу Реснику код Београда носи име Милијева Крчевина, јер је ту парцелу искрчио неки Милија иако се после његове смрти неколико власника измењало на тој њиви?

НАПОМЕНА. На сва ова питања тражити у народу одговоре. Скупљач—испитивач може поставити и друга питања која су у вези са овим предметом, па и сва она која имају за предмет народ, његова схватања и обичаје. Добивене податке треба проверити, а свако народно казивање детаљно забележити иако би исто отступило од горе наведених питања.

Ако би испитивач дошао до података и о праву службености на бунарима, путевима итд., као и о свима другим питањима у вези са непокретним добрима према народном схватању, требало би и њих тачно прибележити и проверити.

Увек обратити пажњу на добивене податке и народна казивања која важе за ранија времена (пре 50, 80 или 100 година), за разлику од оних обичаја који су сада у примени.

За податке ставити на које се село односе и срез. Ако је испитивање вршено у више села за свако село податке прикупити одвојено и поред њих ставити напомену на које се село односе.

Пошто буде сређен, сав прикупљени материјал биће штампан као и имена оних који су податке послали. Један отштампани примерак биће уручен свакоме скупљачу-испитивачу.

Рукописе слати на: Љубиша Протић, докт. права-фин. пристав Београдске финансијске дирекције.